

Diarienummer: DO 2023/6721
Handling: DO 2024.12460

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

DO:s yttrande över För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) yttrande är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Avsaknad av ett diskrimineringsperspektiv

DO har under lång tid och på olika sätt uppmärksammat förekomst av diskriminering inom socialtjänsten och DO vill därför inledningsvis framhålla att utredningens analys har brister utifrån ett diskrimineringsperspektiv. Detta gör att såväl problembild som förslag riskerar att missa viktiga problemområden och hinder för individers tillgång till lika rättigheter och möjligheter.

Exempelvis lyfter utredningen Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rapport Lika läge för alla? – om omotiverade skillnader inom den sociala barn- och ungdomsvården¹. I rapporten framkommer att det finns skillnader i insatser mellan exempelvis pojkar och flickor eller mellan barn med olika etniska tillhörigheter. Utredningen fördjupar inte de diskrimineringsaspekter som synliggörs i rapporten och nämner inte heller de fördjupade analyser rörande diskriminering som framkommer av DO:s rapport Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering². I den senare rapporten framkommer att socialsekreterares egna föreställningar om kön, ålder, etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning kan påverka tillgången till socialtjänstens insatser. Rapporten synliggör även att det föreligger skillnader i insatser mellan olika kommuner, vilket även utredningen uppmärksammar. DO anser att det är allvarligt att det föreligger skillnader i insatser beroende på exempelvis kön och etnisk tillhörighet, men även att

¹ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2018) Lika läge för alla? Om omotiverade skillnader inom den sociala barn- och ungdomsvården

² DO (2021) Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering? En kvalitativ studie om faktorer som påverkar socialsekreterares bedömningar och beslut inom den sociala barn- och ungdomsvården

det finns skillnader i insatser mellan kommuner. Mot denna bakgrund anser DO att det är oroande att problem kopplade till diskriminering inte synliggörs i större utsträckning i utredningens analys och att utredningens förslag till åtgärder därigenom riskerar att inte omhänderta de allvarliga problem med diskriminering som finns inom socialtjänsten.

DO kan även konstatera att utredningen inte beaktar diskrimineringslagens bestämmelser om förbud mot diskriminering i verksamhet inom socialtjänsten, vilket bland annat medför att utredningens beskrivning av den nationella tillsynen över socialtjänsten inte innefattar en beskrivning av DO:s tillsyn över att diskrimineringslagen följs inom socialtjänsten.

Vidare framkommer det i utredningen betydelsen av en fungerande skolgång för barn och unga och att barn och unga i samhällsvård uppges ha låga utbildningsresultat. I den kontexten lyfts både kränkande behandling och mobbning. DO kan konstatera att det även i detta sammanhang saknas ett diskrimineringsperspektiv i utredningens analys och att diskriminering inte omnämns i sammanhanget. Diskriminering kan vara en av de bakomliggande orsakerna till en icke fungerande skolgång och låga utbildningsresultat, och DO vill därför påminna både om det förbud som finns i diskrimineringslagen rörande diskriminering inom utbildningsområdet, och om de skyldigheter som en utbildningsanordnare enligt diskrimineringslagen har att förebygga och motverka diskriminering.

Angående förslaget att stärka ansvaret för socialnämnden att särskilt beakta behov av kontinuitet i etnisk, religiös, kulturell och språklig bakgrund

DO ser positivt på förslaget att stärka ansvaret för socialnämnden att särskilt beakta behov av kontinuitet i etnisk, religiös, kulturell och språklig bakgrund. I såväl anmälningar om diskriminering till DO som i DO:s dialog med civila samhället har det under lång tid framkommit att barn och unga placeras i hem som inte tillgodoser barnets kultur, religion eller språk. Brister i att säkerställa denna rätt kan få långtgående konsekvenser för det enskilda barnet och försvåra möjligheterna till återförening eller umgänge mellan vårdnadshavare och barnet eller den unge.

Angående utredningens uppdrag att undersöka vilka åtgärder som behövs för att säkerställa att alla, flickor som pojkar, liksom hbtqi-personer, upplever trygghet och får tillgång till stöd efter behov

Hbtqi- personer är en utsatt grupp och det gäller även i verksamhet inom socialtjänsten. Utredningen har haft i uppdrag att se över vilka åtgärder som behövs för att säkerställa att alla hbtqi-personer upplever trygghet och får tillgång till stöd efter behov. DO saknar i utredningen en beskrivning av situationen för hbtqi-personer och därpå åtgärder som är specifikt riktade till att förbättra situationen för dessa individer. Det förslag som ges för att säkerställa att hbtqi-personer upplever trygghet och får tillgång till stöd efter behov är att förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse ändras så att det framgår att myndigheten ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov, inte så att den utgår från flickors och pojkars samt kvinnors och mäns villkor och behov, som nuvarande lydelse är. Mot bakgrund av förekomsten av diskriminering och med tanke på utredningens uppdrag i denna del så framstår denna åtgärd som marginell.

Angående förslaget om att Statens institutionsstyrelse ska utforma sin verksamhet efter individuella behov

DO anser att det är positivt att Statens institutionsstyrelse ska utforma sin verksamhet efter individuella behov. DO vill dock understryka behovet och vikten av att det kan föreligga särskilda villkor och behov som kan finnas hos vissa grupper och att dessa måste beaktas. DO föreslår därför följande lydelse av 4 §: ”Myndigheten ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov samtidigt som den beaktar de särskilda villkor och behov som kan finnas hos vissa grupper av individer utifrån kön, könsidentitet eller könsuttryck, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller ålder.”

Angående förslagen om hälso- och sjukvård och tandvård

DO välkomnar de förslag som utredningen ger avseende såväl hälso- och sjukvård som tandvård, till exempel att regionen ska erbjuda en god tandvård och hälso- och sjukvård också till barn och unga under 21 år som vistas inom regionen och som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga. DO anser att förslagen kan bidra till att

främja lika rättigheter och möjligheter och säkerställa rätten till vård fri från diskriminering för placerade barn.

Vikten av tillgänglig och anpassad information

Utredningen föreslår tydligare regler som innebär att barn och unga i samhällsvård ska få en särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare som ska ansvara för att barnet eller den unge ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården och får information om sina rättigheter, samt för att noga följa vården. DO vill i sammanhanget understryka vikten av att säkerställa att all dylik vård och information görs tillgängliga och anpassade till barn oavsett kön, könsidentitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Beslut i detta ärende har fattats av Lars Arrhenius efter föredragning av utredare Ulrika Bertilsson. I den slutliga handläggningen har också experten Tarik Qureshi, enhetschefen Cecilia Narby, sektionschefen Anna Ericsson och stabschefen Samuel Engblom deltagit.

Lars Arrhenius
Diskrimineringsombudsman